

ШЕВЧЕНКОЗНАВЦІ ТА ШЕВЧЕНКОЛЮБИ

Галина КАРПІНЧУК

УДК 821.161.2.09

**ЮРІЙ ІВАКІН
ВІЧ-НА-ВІЧ
ІЗ ІЄРЕМІЄЮ
АЙЗЕНШТОКОМ
(із листування
шевченкознавців
1957–1977 років)**

**ДО 100-РІЧЧЯ ВІД
ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
ЮРІЯ ІВАКІНА**

У статті проаналізовано епістолярій Ю. Івакіна та І. Айзенштока 1957–1977 років, який розкриває наукові інтереси вчених, пов'язані здебільшого із питаннями шевченкознавства. З'ясовано історію атрибутування дослідниками поезії Шевченка «Мій Боже милий, знову лихо!..», рецензії «К издателю «Северной пчелы»», опублікованої на друге видання «Граматки» П. Куліша (1861), розкрито особливості підготовки літературознавцями індивідуальних досліджень. За рядками епістолярію Ю. Івакіна та І. Айзенштока висвітлено їхню участь у Шевченківській конференції, написанні, упорядкуванні та редагуванні статей до «Шевченківського словника» (1976–1977). У статті окреслено також лектуру шевченкознавців, систематизовано інформацію про рецензії та відгуки дослідників на актуальні праці з шевченкознавства, подано огляд літературної та мистецької колекції Ю. Івакіна, подій культурного життя Києва.

Ключові слова: епістолярій, Ю. Івакін, І. Айзеншток, видання творів Шевченка, рукописи, шевченкознавство, рецензії, «Шевченківський словник», Шевченківська конференція.

При'язні стосунки Юрія Івакіна та Ієремії Айзенштока, учених, яким без сумніву належить першорядна роль в історії шевченкознавства ХХ ст., розпочалися із спільного захоплення Шевченковим Словом. Станов-

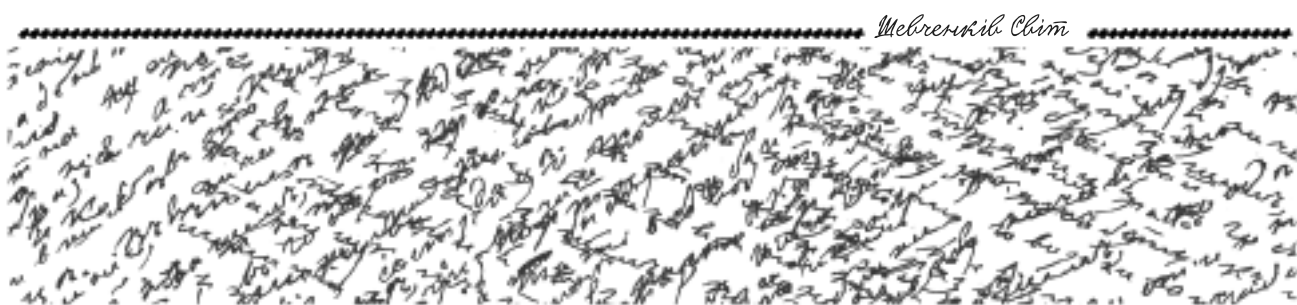

лення Юрія Івакіна як шевченкознавця відбулося у середині минулого століття. Із 1951 р. він працював на посаді молодшого, а згодом старшого наукового співробітника відділу шевченкознавства Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка. І. Айзеншток, як відомо, стояв біля витоків заснування цієї установи у 1920-х роках. Впродовж 1926–1931 років, обіймаючи посаду вченого секретаря Інституту Тараса Шевченка, він повернув в Україну автограф поеми «Мар'яна-черниця», лист Шевченка до Г. Квітки-Основ'яненка (від 8 грудня 1841 р.), численні художні роботи митця (рисунок із серії «Притча про блудного сина», 12 акварелей періоду заслання 1849–1857 років, 9 автопортретів, портрети А. Олріджа, М. Щепкіна та ін.), упорядкував і видав перше повне видання щоденника під назвою «Дневник» (1925), спільно із М. Плевако надрукував збірку творів «Поезії. Кобзар» (1925). Із 1934 р. І. Айзеншток проживав у Ленінграді. Після Другої світової війни учений поновився на посаді наукового співробітника у Ленінградському театральному інституті (нині – Російський державний інститут сценічних мистецтв), викладав у Ленінградському державному університеті (нині – Санкт-Петербурзький державний університет) на кафедрі російської літератури та кафедрі слов'янських мов і літератур. Працюючи в різних містах, шевченкознавці не мали можливості бачитися безпосередньо, а тому потреба ділитися міркуваннями щодо спільного предмету захоплення вилася у тривале епістолярне спілкування.

На сьогодні описано 24 листи Ю. Івакіна до І. Айзенштока (відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України; далі – ІЛ; фонд № 182 опрацьовується), ще 12 листів, адресованих Ю. Івакіну від І. Айзенштока, зберігається у Центральному державному архіві-музеї літератури і мистецтва України (Ф. 625, оп. 1, спр. 43; далі – ЦДАМЛМ України). Листування охоплює 1957–1977 роки і докладніше розкриває шевченкознавчі зацікавлення учених, окреслює особливості творчого процесу науковців, поглиблює відомості про їхній внесок у розв'язання актуальних проблем шевченкознавства, глибше пояснює специфіку розвитку цієї галузі літературознавства того часу.

Початок листування Ю. Івакіна та І. Айзенштока співпав із новим періодом у розвитку української науки й шевченкознавства зокрема, що розпочався після викриття культу особи Сталіна на XX з'їзді КПРС у лютому 1956 р. Із роботами про необхідність переглянути акценти шевченкознавства виступили Є. Кирилюк («Стан і завдання радянського шевченкознавства») [27, с. 8–26] та І. Айзеншток («Із розшуків про Т. Шевченка») [2, с. 122–123]. Міркування досвідчених колег не могли залишитися поза увагою Ю. Івакіна, уже перші праці якого помітно вирізнялися серед досліджень молодих шевченкознавців. У статтях «Рання сатира Шевченка (Сатиричний елемент у поемі «Гайдамаки»)» [24, с. 65–82], «Із спостережень над сатирою поеми «Єретик»» [21, с. 103–115] автор вивчив критично-викривальну складову цих творів поета.

У післявоєнний час у зв'язку з наближенням ювілею Шевченка (150-річчя від дня народження), тривала робота над підготовкою повного зібрання творів поета у десяти томах (далі – ПЗТ). У групі науковців, що працювала над виданням, був і Ю. Івакін, разом із Л. Кодацькою, Д. Косариком, М. Ткаченком він писав коментарі до шостого тому, куди ввійшли статті та епістолярій Шевченка [80, с. XIII]. Відкривається том «Археологічними нотатками», тут подано рецензію «Бенефис госпожи Пиуновой...», 256 листів поета (8 з яких надруковано вперше),

61 запис народної творчості (пісні, перекази, прислів'я, приказки, афоризми, 19 з яких раніше не друкувалися) та «Букварь южнорусский».

Рецензія «К издателю «Северной пчелы»», підготовлена на друге видання «Граматки» П. Куліша (1861 р.; 1-е вид. 1857 р.) і опублікована в газеті від 23 лютого 1861 р. за підписом «Горожанин С...» до ПЗТ у 10 т. не ввійшла. Про те, що Шевченко – автор цього відгуку, подав інформацію І. Айзеншток у статті «Із розшуків про Т. Шевченка» [2, с. 126–143]. Підставою для такого твердження літературознавця став лист російського історика В. Ламанського до письменника, публіциста І. Аксакова від 27 вересня 1867 р., де є такі рядки: «Незадолго перед смертью он (Шевченко – Г.К.) напечатал в «Сев[ерной] пчеле» страшно резкую статью против Кулиша об его букваре... Мне в день похорон Шевченки или смерти рассказал об этом один из их же кружка...»¹⁴ [2, с. 126–127]. На думку І. Айзенштока, авторство Шевченка підтверджує й використана в рецензії лексика, стиль викладу матеріалу, ідейна спрямованість відгуку, а критичний тон статті співпадає із оцінкою цього видання, висловленою поетом М. Лескову¹⁵. Співставивши фрагмент тексту із рецензії «...обертка украшена таким суздальско-византийским изображением, которое может сразу умертвить самое здравое чувство изящного» [65, с. 605], із поетичними рядками Шевченка «А панство буде колихать, / Храмы, палаты муровать, / Любит царя своего п'яного, / Та візантійство прославлять» («Я не нездужаю нівроку...») [81, с. 280], «...Збрешуть люде, / І візантійський Саваоф / Одуриуть!» («Ликері») [81, с. 351] та цитатою з повісті «Художник», де Шевченко пише, що в порівнянні із задуманою К. Брюлловим картиною, «Николая Пуссена «Распятие» – просто суздальщина...» [82, с. 150], – І. Айзеншток дійшов висновку, що в усіх випадках лексеми «візантійський» і «суздальщина» мають однакове емоційне забарвлення.

Атрибуцію І. Айзенштока було враховано під час упорядкування академічної біографії Шевченка 1984 р. [64, с. 507–508], розділив її і П. Жур у праці «Труди і дні Кобзаря» [14, с. 457].

Однак питання авторства рецензії «К издателю «Северной пчелы»» у сучасному шевченкознавстві залишається відкритим [65, с. 605]. Адже жодного документального підтвердження міркування І. Айзенштока на сьогодні не виявлено. Головним свідченням у цій справі є власноручний запис Шевченка в щоденнику від 10 грудня 1857 р., зроблений із нагоди першого видання «Граматки» П. Куліша: «Сегодня вечером Варенцов возвратился из Петербурга и привез мне от Кулиша письмо и только что отпечатанную его «Граматку». Как прекрасно, умно и благородно составлен этот совершенно новый букварь. Дай Бог, чтобы он привился в нашем бедном народе. Это первый свободный луч света, могущий проникнуть в сдавленную попами невольничью голову» [83, с. 132–133].

14 Цит. за: Айзеншток І. Із розшуків про Т. Шевченка / І. Я. Айзеншток // Збірник праць п'ятої наукової шевченківської конференції / АН УРСР, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. – Київ : Вид-во АН УРСР, 1957. – С. 116–143. Лист зберігається в Санкт-Петербурзькому філіалі архіву РАН (ф. 35, оп. 1, № 1727, арк. 80 зв.–81).

15 У спогадах М. Лескова читаємо: «Знаете вы вот сию книжицу?» –он (Шевченко –Г.К.) показал мне «грамотку». Я отвечал утвердительно. «А ну, если знаете, то скажите мне, для кого она писана?» –«Как, для кого?» –отвечал я на вопрос другим вопросом. «А так, для кого? Бо я не знаю, для кого, только не для тех, кого треба навчить разуму» [66, с. 42]. На думку Є. Нахліка, Шевченко тут мав на увазі не друге видання «Граматки» П. Куліша, а «Українську абетку» М. Гатцука (1861; цензурний дозвіл від 7 берез[ня] 1860 р.), у якій зроблено спробу перейти до модернізованої кирилиці старокиївської редакції (з численними надрядковими знаками). Практичного застосування ця абетка не мала [75, с. 636].

Цю кардинально іншу оцінку букваря П. Куліша і враховують упорядники під час підготовки видань творів Шевченка, у яких серед переліку текстів поета рецензія відсутня.

Сам автор запропонованої атрибуції І. Айзеншток, уже після появи шостого тому з ПЗТ Шевченка у 10 томах, у листі від 1 квітня 1958 р. писав Ю. Івакіну, одному із упорядників видання, що насправді жодного неспростовного аргументу на користь авторства Шевченка немає та радив зарахувати рецензію до розділу «dubia»¹⁶ [30, арк. 1].

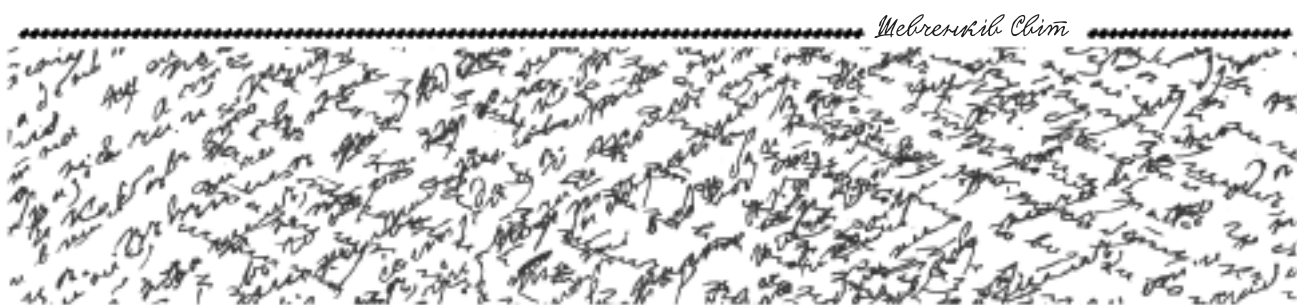
Із цього ж листа від 1 квітня 1958 р. дізнаємося, що І. Айзеншток схвально прокоментував той факт, що упорядники ПЗТ у 10 томах не ввели до видання псевдонім Руель, який раніше приписувався Шевченку. «Во-первых, Руэль – это Н. Ф. Щербина. А во-вторых появился он только потому, что Ефремову нужно было найти что-то, откликающееся на замечание в одном из писем о посланных в «Молодик» русских (підкреслення автора – Г.К.) стихах Шевченко. Но это упоминание уже раскрыто, притом совершенно несомненно, – находкою в 1939 «Песни караульного» в архиве Бецкого. Таким образом, Руэлю место рядом с некоторыми стихотворениями, скажем, Афанасьева-Чужбинского и др., которые тоже некогда приписывались Шевченко и даже вводились в «Кобзари» (например, 1867 г.)» [30, арк. 1], – пише дослідник. Ця атрибуція шевченкознавців була врахована і в наступних виданнях творів поета.

Водночас із підготовкою ПЗТ у 10 томах, тривала робота й над упорядкуванням ПЗТ у 6 томах (1963–1964). Ю. Івакін тут готував примітки до другого тому «Поезії 1847–1861 років» (разом із В. Бородіним, Л. Кодацькою, С. Попель, К. Чумак) [78, с. XII] та п'ятого тому «Щоденник» [79, с. 6].

Під час написання коментарів до другого тому цього зібрання, Ю. Івакін звернув увагу на проблему датування вірша «Мій Боже милий, знову лихо!..», автограф якого не зберігся, а попередня атрибуція (1854 р., події Кримської війни) була відкинута шевченкознавцями як така, що не відповідає дійсності. Це питання вчений обговорював із І. Айзенштоком, про що свідчить листування 1960-х – поч. 1970-х років. На думку лєнінградського шевченкознавця, «...стихотворение следует датировать концом 1848 – началом 1849 гг., когда до Шевченко дошли известия о событиях 1848 года, о венгерской кампании / «Кати невинчани, Мов пси голодні за маслак, гризуться знову»/, вместе с сообщениями о предположениях Николая освободить крестьян» [34, арк. 7; 81, с. 303]. Подібні міркування викладені і в пізніших листах від 20 березня [35, арк. 8] та 2 квітня [36, арк. 9] (обидва 1974 р.).

Ю. Івакін із цим датуванням не погодився. У листі до І. Айзенштока від 2 березня 1962 р. він зауважив, що початок кровопролитних воєнних подій, зображений у вірші, не є відгуком на події угорської революції 1848–1849 років чи похід російської армії на чолі з генерал-фельдмаршалом І. Паскевичем в Угорщину (1849), повстання в Галичині або Кракові (обидва 1846) [51, арк.1]. У ПЗТ у 6 томах (т. 2) учений підтримав атрибуцію, обґрунтовану Л. Хінкуловим, який вважав, що вірш було написано під впливом подій австро-італо-французької війни і, відповідно, поезію слід датувати квітнем-травнем 1859 р. [72, с. 251]. Цю дату створення вірша, як найбільш ймовірну, Ю. Івакін вказує й у дослідженні

16 На думку дослідника І. Бажинова, автором рецензії «К издателю “Северной пчелы”» міг бути М. Лесков [67, с. 53].

1968 р. «Коментар до «Кобзаря» Шевченка. Поезії 1847–1861 рр.», зауважуючи, що «...ні в українській, ні в російській поезії XIX ст. немає поета, який би із такою силою, як Шевченко, відобразив народну ненависть до війни і всякої вояччини» [22, с. 272].

Ю. Івакіна, кандидатська дисертація якого була присвячена поезії В. Брюсова (1950), цікавила тема «Шевченко і В. Курочкін» [17, арк. 31]. Вченому вдалося встановити, що поезія Шевченка «Тим неситим очам...» є переспівом вірша В. Курочкіна «Для великих земли...» і її варто друкувати окремо від варіацій віршів об'єднаних спільною назвою «Молитва» [16, с. 162–165; 49]. До речі, це спостереження було враховано в останньому академічному виданні творів Шевченка у дванадцяти томах [81, с. 337–339, 341]. Ю. Івакін дослідив також прижиттєві публікації творів поета 1856–1859 років у перекладах російською мовою та з'ясував, що окремі із них з'явилися друком раніше від оригінальних віршів («Минають дні, минають ночі...», «Утоптала стежечку...», «Огні горять, музика грає...») [20, с. 111–116]. Листування свідчить І. Айзеншток допомагав Ю. Івакіну уточнювати бібліографію з цієї теми [40].

Разом із тим, у 1950-х роках Ю. Івакін працював над власною книжкою «Сатира Шевченка». Про історію публікації цього видання йдеться в листах шевченкознавця до І. Айзенштока. Зокрема, із листа від 11 лютого 1959 р. відомо, що видання було вирішено друкувати вже після першої верстки [46]. А в наступному листі від 26 березня 1959 р. Ю. Івакін повідомляв: «Аз многогрешный сидел над версткой «Сатиры Шевченко». В понедельник оная верстка пошла в «Главлит», где все мои грехи будут взвешены и подсчитаны. Хотя у меня будто бы ничего и нет, но я все-таки опасаюсь» [48]. Як відомо, книжка вже невдовзі побачила світ і отримала схвальні відгуки критиків та стала незамінним джерелом при аналізі поетичної творчості Шевченка. «Праця відзначається науковою сумлінністю, оригінальними спостереженнями, переконливістю аргументацій», – писав В. Шубравський [85, с. 159]. Унікальне й цікаве змістове наповнення дослідження відзначила й М. Коцюбинська [29, с. 3]. Появу видання привітали також Є. Шабліовський [73, с. 183–186], А. Халімончук [68, с. 139–142].

Що ж до адресанта Ю. Івакіна – І. Айзенштока, то він наприкінці 1950-х років енергійно працював над упорядкуванням листів М. Лескова, спогадами родини Щелгунових, а також займався редакторською роботою. «Вся эта махина уже к концу подбирается, но времени и сидения требует очень много...» [30, арк. 1], – зауважував І. Айзеншток у листі від 1 квітня 1958 р. Очевидно, для успішного виконання усіх наукових планів ученому потрібна була допомога машиністки. Ю. Івакін порадив старшому колезі звернутися до Раїси Романівни Кочуби, редакторки журналу «Перець». «Есть машинистка Дева. Продается за 1.5 р. – 1 стр. (с машинописи) и 2 р. (с рукописного текста). Оная Дева работает в «Перце» и рекомендована Вам Александром Ефремовичем Громовым (отв[етственный] секр[етарь] «Перца»)» [47], – жартівливо повідомляв він у листі від 20 лютого 1959 р.

Ю. Івакін, який високо цінував напрацювання свого старшого колеги, рекомендував І. Айзенштоку перевидати працю «Котляревщина», опубліковану у вигляді передмови до однойменного збірника в «Українських пропіляях» (1928 р., т. 1). Її він назвав прикладом виваженої наукової полеміки в українському літе-

ратурознавстві [46]. Натомість передмові до видать творів П. Гулака-Артемовського (1964), за спостереженням дослідника, не вистачило об'єктивності у висвітленні ролі бурлеску у творчості письменника [48]. Це зауваження І. Айзенштока врахував у перевиданні збірки 1970 р. [6, с. 20–21].

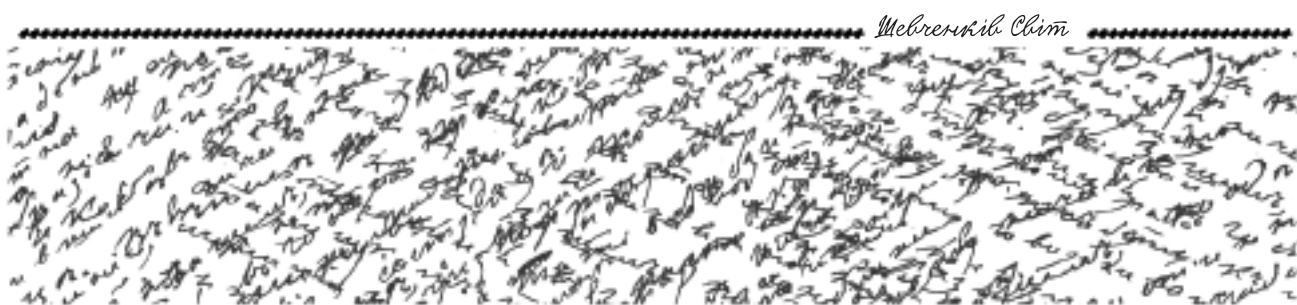
Подією українського літературознавства стало започаткування у 1952 р. щорічної шевченківської конференції. У багатьох листах Ю. Івакіна до І. Айзенштока збереглися запрошення виступити під час заходу [46; 44; 47; 50; 51]. Ієремія Якович узяв участь у восьмій такій конференції, що відбулася в Дніпропетровську (нині – Дніпро) 1958 р. Темою доповіді вченого стала розвідка ««Подражаніє сербському» Т. Шевченка» [7, с. 96–114], де науковець аргументовано довів, що основою для написання однойменної поезії Шевченка були не сербські фольклорні тексти, а їх переклади російською мовою, підготовлені М. Михайловичем («Арапская царица»), М. Бергом («Переводи и подражания»), М. Щербиною («Иово и Мара») та опубліковані впродовж 1859–1860 років. Ю. Івакін впродовж 1955–1977 років під час Шевченківської конференції виголосив шість доповідей. Серед них: «До питання про езопівську мову Шевченка (тайнопис «Давидових псалмів»)» [19, с. 80–95], «До вивчення Шевченкової поезії періоду заслання» [18, с. 124–132], «Про дослідження образності Шевченка» [23, с. 5–18] та ін. Серед доповідей інших учених Ю. Івакін відзначив дослідження О. Білецького поеми-містерії «Великий льох» та Ф. Прийми «Поети «Іскри» і Шевченко» [42].

Ієремія Якович, роки молодості якого пройшли в Інституті Тараса Шевченка, постійно цікавився науковим життям установи та Києва, куди у 1934 р. було переміщено інститут і столицю тогочасної УРСР. Серед вартих уваги подій Ю. Івакін відзначив вечір поетів-шістдесятників – В. Коротича, І. Драча, М. Вінграновського. «Мальчики интересные, талантливые, ищущие (вроде Вознесенского и Р. Рождественского в России)», – писав він у листі від 1 квітня 1962 р. [54] Листівка від 4 листопада 1959 р. повідомляє про ювілей О. Білецького [56], а лист від 14 березня 1962 р. про святкування іменин Є. Кирилюка [53].

До І. Айзенштока, як авторитетного шевченкознавця, постійно зверталися з проханням прорецензувати наукові праці, підготовлені київськими науковцями. Учений-текстолог і джерелознавець, який надзвичайно ретельно та скрупульозно працював над кожною обраною темою, такої ж самовіддачі вимагав і від інших дослідників.

На думку І. Айзенштока, доопрацювань потребувала дисертація В. Косяна «Поэтическое творчество Т. Г. Шевченко после ссылки» 9 червня [31, арк. 2–2 зв.], 22 червня [32, арк. 4 зв.], 22 вересня [33, арк. 5–5 зв.] (всі – 1960 р.). Ці міркування поділяв і Ю. Івакін, який виявив у авторефераті роботи численні стилістичні недогляди. У листі до І. Айзенштока від 22 травня 1962 р. [55] шевченкознавець звернув увагу на такі помилкові формулювання як: «Образ топора (в новом революционном осмыслении, впервые использованный в поэме «Неофіти»)»¹⁷, составляет одну из положительных особенностей творчества данного периода (и повторяется в последующих произведениях Шевченко – «Я не нездужаю, нівроку», «Марія», «Бували війни й військовії свари...»»), «Шевченко сбрасывает весь аскетический ореол с Марии, (рисует ее как типичную земную женщину, начиная с молодого возраста до последних дней)», «Шевченковская Мария

17 У дужках наведено текст, опущений при цитуванні автором листа.

(не обращается за помощью к Богу), ведет себя независимо от потусторонних сил (и свою судьбу решает по своему усмотрению)» [28, с. 6, 9]. Дисертацію В. Косяна, учасника Другої світової війни, директора Літературно-меморіального музею Т. Шевченка було захищено аж через три роки – у 1963-му.

У березні 1962 р. члени спеціалізованої ради одногосно підтримали захист Є. Шабліовського, директора Інституту літератури Тараса Шевченка у 1933–1935 рр. Його дослідження розкривало тему, затребувану соціологічним шевченкознавством – «Т. Г. Шевченко і російська революційна демократія» (1956). Цю роботу також рецензував І. Айзеншток [33, арк. 5 зв.].

Успішним був захист і Ю. Івакіна, призначений на березень того ж року. Про хвилюючу подію він згадував так: «Оппоненты выступали скорее в роли защитников, нежели прокуроров. Частные замечания были только у [М.] Рыльского (мало о польском влиянии на «Сон») и [А.] Дея (мало о фольклоре...)»¹⁸. Выступление [Л.] Новиченко в панегирическом жанре.

Процедура сая завершилась ужином в «Украине», на котором присутствовал преимущественно институтский народ. Волновался я не слишком чтобы очень (рецензии оппонентов мне были известны), но потом почувствовал сильную нервную разрядку – захотелось спать, а не идти на банкет...» (лист від 1 квітня 1962 р.) [54]. За роботу «Сатира Шевченка» Ю. Івакіну присвоїли ступінь доктора філологічних наук [69, арк. 32].

Крім рукописів, що призначалися до захисту, Ю. Івакін та І. Айзеншток постійно слідкували за появою нових літературознавчих праць і видань творів письменників. Найрезонансніші з них були прорецензовані Ієремією Яковичем. У листах Ю. Івакіна відзначено відгук ученого на повне зібрання творів Г. Квітки-Основ'яненка [4, с. 70–79; 49]. Кілька рецензій лєнінградського дослідника присвячені і шевченкознавчим працям [1, с. 235–238; 8, с. 127–130]. Поза увагою Ю. Івакіна не залишилася рецензія І. Айзенштока «Про деякі недоліки «Опису рукописів Т. Г. Шевченка»» [9, с. 137–143]. У листі до Ієремії Яковича від 22 травня 1962 р. він писав: «статья весьма дельная, полезная и поучительная. Никто, кроме Вас, не смог бы написать такую...» [55, арк. 1]. У рецензії вчений привітав появу цієї унікальної книжки, але розкритикував принцип її упорядкування. На думку І. Айзенштока, видання переобтяжене докладним описом стану архівних матеріалів, який до життя й творчості Шевченка не додає нічого нового. Натомість відомості про втрачені автографи поета упорядники взагалі опустили. І. Айзеншток виявив і ряд фактичних помилок – у прочитанні прізвищ та імен із оточення Шевченка. Так, замість Є. Маркович – Б. Маркович [58, с. 308], замість М. Чернявський – Р. Чернявський [58, с. 345].

Окремі відгуки на шевченкознавчі праці збереглися і в листах літературознавців. Так, у листі від 21 травня 1958 р. Ю. Івакін звернув увагу І. Айзенштока на публікацію Г. Синька «З альбома Лазаревських», подану в другому номері журналу «Радянське літературознавство» за 1958 р. Стаття рясніла численними неточностями. Автор припустився помилок у написанні прізвищ (Віскатова замість Вісковатова, Логвінова замість Лонгінова). Г. Синько помилково назвав О. Пушкіна автором віршів «Когда б не смутное влеченье...», «Смуглянка» та приписав

¹⁸ Статтю «Шевченко і фольклор. [З історії вивчення проблеми]», присвячену цій темі, Ю. Івакін опублікував 1971 р. у журналі «Народна творчість та етнографія» (№ 2, С. 16–24).

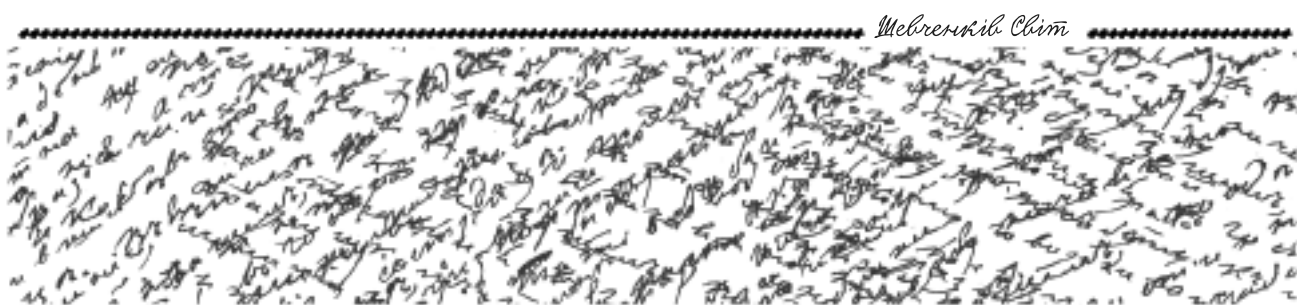
йому переказ молитви «Отче наш», а переклад поезії Гете «Wer nie sein Brot mit Tränen» подав як власне твори В. Жуковського та Ф. Тютчева [61, с. 117–119]. За розміщення у журналі неперевіреної інформації головний редактор видання О. Білецький змушений був пояснювати ситуацію на сторінках «Літературної газети» [10, с. 3]. «Неприятная история в которой, честно говоря, вся виноваты: автор взялся не за своё дело, аппарат редакции не дал материалов на подпись отв[етственному] редактору – А. И. [Белецкому], а А. И. [Белецкий] не потребовал их» [45] – підсумував Юрій Іванович.

Обурення в Ю. Івакіна викликала стаття «Во сне и наяву», розміщена на сторінках «Літературної газети» [40]. Її автор – Анатолій Софронов – розкричував творчість російських поетів М. Алігер, Є. Євтушенка, Л. Мартинова, Б. Слуцького та підкреслив, що єдиний напрям радянського письменника – соціологізм [62, с. 2, 4; 63, с. 2, 4].

Більшість епістолярних відгуків на нові видання та статті належить І. Айзенштоку. Ще у листі від 1 квітня 1958 р. він повідомляв київському другові, що книжці Л. Хінкулова «Шевченко. 1814–1861» не вистачає документального підґрунтя [30, арк. 1]. Натомість появу праці Є. Кирилюка «Т. Шевченко: Життя і творчість» (1959), яка отримала суперечливі відгуки, Ю. Івакін та І. Айзеншток підтримали. У листі від 8 лютого 1960 р. Ю. Івакін писав І. Айзенштоку, що рецензія на книжку, підготовлена Є. Шабліовським, «довольно безжалостная» [74, с. 75–79; 50]. Було визнано необ'єктивним і відгук М. Пархоменка «Глубже изучать великое наследие». Тут автор рецензії скаржився, що книжка «Т. Шевченко: Життя і творчість» не містить жодного нового свідчення про Шевченка, а натомість у ній «... есть масса путаницы в изложении фактов, уже известных» [59, с. 219]. А цінність цієї праці, наголошує І. Айзеншток, саме в узагальненні всіх відомих матеріалів до того часу не упорядкованих [32, арк. 4].

І. Айзеншток звернув увагу і на статтю М. Гаска «Цидулка з архіву Одоевського», що з'явилася друком в «Літературній Україні» 10 серпня 1976 р. [13, с. 4]. У розлогій публікації М. Гаско переглянув історію викупу Шевченка з кріпацтва й подав кілька відмінних від усталених в шевченкознавстві фактів з цього приводу. На думку автора статті, місцем проведення лотереї з виручення коштів для викупу Шевченка у П. Енгельгардта було не помешкання М. Вієльгорського, як вважав М. Моренець [57, с. 37] чи Анічків палац [15, с. 116; 14, с. 49], як подано у П. Жура, а Мошковий провулок. Цю адресу М. Гаско отримав із записки М. Вієльгорського до В. Одоевського (без дати): «Не знаю, вы или Краевский желали иметь билет на лотерею портрета Жуковского, который сегодня разыгрывается у Владимира»¹⁹ [13, с. 4]. Володимир – коментує автор статті – це Володимир Соллогуб (поет, прозаїк, колезький радник у 1848–1849 роках), наречений доньки М. Вієльгорського Софії, який жив за вказаною вище адресою. М. Гаско назвав і точну дату проведення лотереї – 12 квітня (за старим стилем) 1838 р. Ї він пов'язав із датою вигравіруваною на альбомі Є. Гребінки, у якому залишили малюнки Ф. Толстой, В. Штернберг, О. і К. Брюллови. Ці художні роботи, на думку дослідника, роздавали учасникам лотереї саме у день проведення розіграшу. «Не слишком ли огорчились ернической заметкой в «Літературній Україні»? – писав І. Айзеншток з приводу цієї публікації до Ю. Івакіна у листі від 14 січня

19 Цит. за публікацією М. Гаска.

1977 р. [38, арк. 12]. До речі, в день написання листа у «Літературній Україні» з'явилася ще одна стаття М. Гаска під назвою «Тарасова цидулка» [12, с. 4]. У ній автор на підставі листа В. Одоевського до В. Даля [осінь 1842 р.] відстоює думку про те, що Шевченко звертався до В. Даля з проханням поклопотатися про його лікування у воєнному госпіталі після повернення із Равеля. У найавторитетнішому на сьогодні дослідженні П. Жура жодна із цих атрибутцій не прийнята [14].

Очевидно, на прохання Ю. Івакіна, І. Айзеншток планував підготувати рецензію і на видання «Шевченкознавство: підсумки і проблеми» (1975), про що писав у листі від 29 квітня 1976 р.: «Рецензію я непременно напишу!... рецензия на «Шевченкознавство» дала бы мне возможность отчасти отозваться на работы Бородина» [37, арк. 10–10 зв.]. На жаль, реалізувати цей задум ученому так і не вдалося, натомість появу дослідження оцінили П. Волинський [11, с. 23–36] І. Пільгук [60, с. 195–199] та ін. До збірника, що є незамінним джерелом вивчення Шевченкової творчості та історії шевченкознавства і нині, ввійшли праці В. Бородіна, Є. Кирилюка, Л. Кодацької, В. Смілянської, Н. Чамати, Є. Шабліовського та В. Шубравського. Ю. Івакін розмістив тут три дослідження – «Етапи розвитку радянського шевченкознавства», «Шевченко і фольклор», «Поетика Шевченка».

Найбільшим здобутком шевченкознавства ХХ століття, разом із виданням ПЗТ Шевченка, стала поява «Шевченківського словника», який спочатку, як відомо, планувалося друкувати під заголовком «Шевченківська енциклопедія». Автором багатьох статей до видання були І. Айзеншток та Ю. Івакін, вони разом із В. Бородіним, Б. Бутником-Сіверським, П. Журом, Є. Кирилюком та ін. входили до редакційної колегії, уносили правки та читали коректуру видання. В Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка у відділі рукописних фондів і текстології зберігається верстка видання із їхніми численними правками. Корпус словникових статей, підготовлених шевченкознавцями, редколегія вичитувала впродовж 1974–1976 років. Загальне враження від поданих текстів І. Айзеншток залишив у листі до Ю. Івакіна від 2 квітня 1974 р.: «Материалы для «Шевченковской энциклопедии» читаю и прочел их довольно много. К сожалению, у нас не умеют писать для справочников, где прежде всего нужны факты /специально отобранные притом/, а не общие рассуждения, излагаемые общими же словами. Обратите внимание, что в массе случаев просто пишется: такой то правильно писал о Шевченко. Читая последнюю партию, я уже принялся ругаться на полях...» [36, арк. 9]. На полях і справді є помітки та численні правки Ієремії Яковича. Крім орфографічних неточностей (рахітектор замість архітектор, гранка 621; заслонець замість засланець гранка 721) зустрічаються також стилістичні та змістові правки. Так, І. Айзеншток викреслев такі загальні фрази як: «Це одна з перлин Шевченкової лірики» (гранка 182), «В інтимній ліриці Шевченка останніх років життя часто звучить мотив самотності» (гранка 788), тощо. «Шевченко зовсім не потребує, щоб йому ставили «5», як вправному учневі», – підсумовує він на одній із відредгованих сторінок (гранка 984) [76].

Численними уточненнями рясніє і примірник верстки «Шевченківського словника», який вичитував Ю. Івакін [77]. Зокрема, шевченкознавець застерігав від одноманітного переказу віршів (гранка 45), викреслив розлогі описи, які відволікали б увагу читача (гранка 135, 761), а в кількох випадках на полях тексту залишив запис «домисел автора» (гранка 45, 135). Не обійшлося і без відвертих

орфографічних недоглядів – так, прізвище А. Метлинського у верстці звучало як А. Метлицького (гранка 453), а «Розвиток художнього методу Шевченка від романтизму до реалізму відбувався в річниці тих закономірностей, які були характерні для європейських літератур 19 ст.» (замість в річищі) (гранка 63).

Праця, що побачила світ під скромною назвою «Шевченківський словник» впродовж 1976–1977 років, згодом набула свого розвитку й вилилась у фундаментальну «Шевченківську енциклопедію: у 6 т.» (2012–2015).

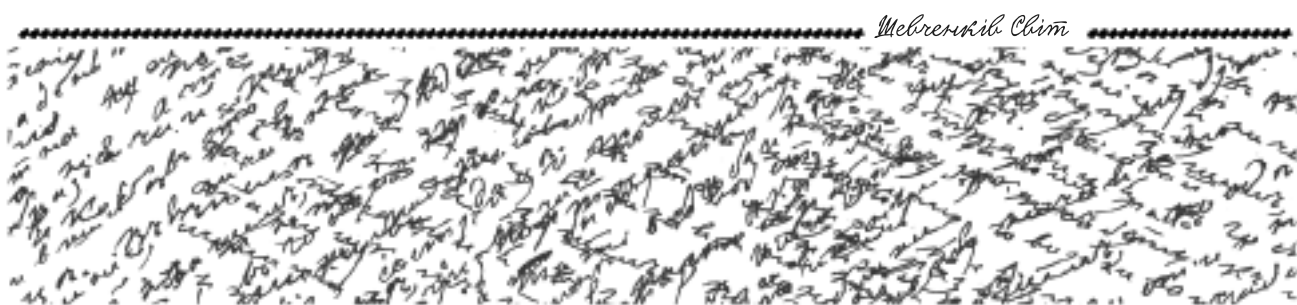
Проживаючи в Ленінграді, культурній столиці тодішньої СРСР, І. Айзеншток мав можливість першим ознайомлюватися із багатьма книжковими новинками і часто надсилав молодшому колезі потрібні для домашньої бібліотеки видання. Зокрема, на прохання Ю. Івакіна він передав збірки творів А. Ахматової і Е. Верхарна в перекладі М. Волошина [46; 47]. «Спасибо за опеку библиотекой. Пикассо есть. Матис еще в Киев не дошел. Много книг до Киева не доходят: не получили Ренуара, не получают и Диего Риверу», – так тоді коментував ситуацію з книгозабезпеченням Ю. Івакін [43].

Найчастіше Ю. Івакін прохав роздобути щось із видань, присвячених художникам-авангардистам, творчістю яких захоплювався. У листах до І. Айзенштока учений писав про потребу видань з репродукціями творів А. Архипова, М. Добужинського, Б. Григор'єва, Л. Туржанського і, звичайно, М. Реріха, роботам якого приділяв найбільше уваги [45–47; 49].

Зібрання Ю. Івакіна І. Айзеншток збагатив й оригінальними творами художників. У листі від 14 січня 1977 р. ленінградський вчений повідомляє Ю. Івакіну: «...спешу послать Вам рисунок М. Добужинского, изображающий В. В. Розанова. Приобрел его я в свое время из коллекции Э. Ф. Голлербаха; последнему принадлежат и надписи на обороте рисунка. Буду рад, ежели подарок Вам «покажется», как говаривал один крестьянин» [38, арк. 12]. А в іншому листі читаємо: «Посылаю рисуночек Б. Григор'єва, с его автографическим примечанием. Позже, когда обнаружу, пришлю еще один, очень забавный: нос, особенно ноздри спящего человека /извозчика?/, в разных ракурсах» [36, арк. 9].

Епістолярій учених, наповнений словами взаємоповаги та щирості обох адресатів, містить також традиційні вітальні адреси з нагоди іменин, свят, різних урочистостей. В одному із останніх листів І. Айзеншток писав Ю. Івакіну (від 5 листопада 1977 р.): «от души желаю всего доброго, особенно – доброго здоровья и доброй работы: мне кажется, это исчерывает предел того, что вообще можно желать нашему брату» [39, арк. 13]. На жаль, не усім ідеям та намірам шевченкознавців судилося збутися. Життя І. Айзенштока обірвалося 7 червня 1980 р. Менше ніж через три роки завершився земний шлях Ю. Івакіна. Він відійшов у вічність 7 березня 1983 р.

Листування Ю. Івакіна та І. Айзенштока 1957–1977 років розкриває наукові інтереси вчених, пов'язані здебільшого із питаннями шевченкознавства, майже за чверть століття. На сторінках епістолярію йдеться про атрибуцію та вивчення дослідниками поезії Шевченка «Мій Боже милий, знову лихо!..», особливості роботи над індивідуальними дослідженнями, участь у Шевченківській конференції, написання, упорядкування та редагування статей до «Шевченківського словника». Листування містить також огляд найновіших тогочасних наукових видань, подій культурного життя Києва, літературної та мистецької колекції Ю. Івакіна.

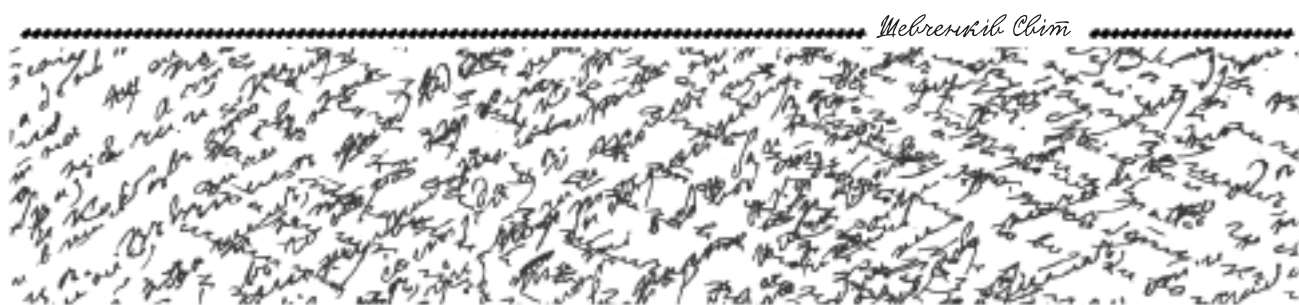

Список використаної літератури

1. Айзеншток И. Я. Десятый шевченковский сборник / И. Я. Айзеншток // Вопросы литературы. – 1963, – № 6. – С. 235–238.
2. Айзеншток И. Я. Из розшуків про Т. Шевченка / И. Я. Айзеншток // Збірник праць п'ятої наукової шевченківської конференції / АН УРСР, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. – Київ: Вид-во АН УРСР, 1957. – С. 116–143.
3. Айзеншток И. Котляревщина / Ієремія Айзеншток // Українські Пропілеї, Котляревщина. Т. 1. [редак., передм., прим. І. Айзенштока]. – Х.: ДВУ, 1928. – ДВУ, 1928. – С. 5–121.
4. Айзеншток И. Я. На шляху до наукового видання творів Г. Ф. Квітки / І. Я. Айзеншток // Рад. л-во. – 1958. – № 6. – С. 70–79.
5. Айзеншток И. Петро Гулак-Артемівський / Ієремія Айзеншток // Гулак-Артемівський П. П. Твори / [передм., прим., упоряд. І. Айзенштока]. – К.: Дніпро, 1964. – С. 3–34.
6. Айзеншток И. Петро Гулак-Артемівський / Ієремія Айзеншток // Петро Гулак-Артемівський. Твори / [передм., прим. І. Айзенштока; ред. Й. Брояк]. – К.: Вид-во худож л-ри «Дніпро», 1970. – С. 5–25.
7. Айзеншток И. Я. Подражаніє сербському / І. Я. Айзеншток // Збірник праць восьмої наукової шевченківської конференції / АН УРСР, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. – Київ: Вид-во АН УРСР, 1960. – С. 96–114.
8. Айзеншток И. Я. Поет і народ [рец. на вид. Є. С. Шабліовського «Народ і слово Шевченка», 1961] / І. Я. Айзеншток // Рад. л-во. – 1962. – № 2. – С. 127–130.
9. Айзеншток И. Я. Про деякі недоліки «Опису рукописів Т. Г. Шевченка» / І. Я. Айзеншток // Рад. л-во. – 1962. – № 4. – С. 137–143.
10. Білецький О. До редакції «Літературної газети» / О. Білецький / Літ. газета. – 1958. – 16 травн. – С. 3.
11. Волинський П. Підсумки і проблеми / П. Волинський // Рад. л-во. – 1976. – № 10. – С. 23–36.
12. Гаско М. Тарасова цидулка / Мечислав Гаско // Літ. Україна. – 1977. – 14 січн. – С. 4.
13. Гаско М. Цидулка з архіву Одоєвського / Мечислав Гаско // Літ. Україна. – 1976. – 10 серпн. – С. 4.
14. Жур П. Труди і дні Кобзаря: Літопис життя і творчості Т. Г. Шевченка / Петро Жур; вступ ст. М. М. Павлюка. – Київ: Дніпро, 2003. – 520 с. – (Бібліотека Шевченківського комітету).
15. Жур П. Шевченковский Петербург / Петр Жур. – [Л.:] Лениздат, 1964. – 288 с.
16. Ивакин Ю. Т. Г. Шевченко и В. Курочкин: Новые материалы / Ю. Ивакин // Сов. Украина. – 1957. – № 6. – С. 162–165.
17. Івакін Ю. Автобіографія, 19 травня 1978 р., рукопис // Архів ІЛ НАНУ. – № 261, оп. 3–ос., од. зб. 273, Особова справа Юрія Олексійовича Івакіна, арк. 31–31 зв.
18. Івакін Ю. О. До вивчення Шевченкової поезії періоду заслання / Ю. О. Івакін // Збірник праць двадцяті наукової шевченківської конференції / АН УРСР, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. – Київ: Вид-во АН УРСР, 1973. – С. 124–132.
19. Івакін Ю. О. До питання про езопівську мову Шевченка (тайнопис «Давидових псалмів») / Ю. О. Івакін // Збірник праць восьмої наукової шевченківської конференції / АН УРСР, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. – Київ: Вид-во АН УРСР, 1960. – С. 80–95.
20. Івакін Ю. О. Із спостережень над публікаціями творів Шевченка в 1856–1859 рр. / Ю. О. Івакін // Рад. л-во. – 1959. – № 1. – С. 111–116.
21. Івакін Ю. О. Із спостережень над сатирою поеми «Єретик» / Ю. О. Івакін // Збірник праць п'ятої наукової шевченківської конференції / АН УРСР, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. – Київ: Вид-во АН УРСР, 1957. – С. 103–115.
22. Івакін Ю. О. Коментар до «Кобзаря» Шевченка. Поезії 1847–1861 рр. / Ю. О. Івакін; Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР. – К.: Наукова думка, 1968. – 407 с.

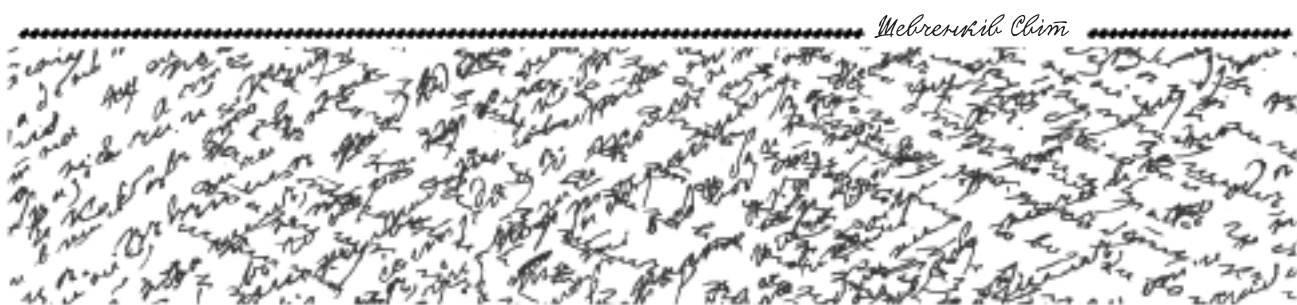
23. Івакін Ю. О. Про дослідження образності Шевченка / Ю. О. Івакін // Збірник праць двадцять третьої наукової шевченківської конференції / АН УРСР, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. – Київ: Вид-во АН УРСР, 1979. – С. 5–18.
24. Івакін Ю. О. Рання сатира Шевченка (Сатиричний елемент у поемі «Гайдамаки») / Ю. О. Івакін // Збірник праць четвертої наукової шевченківської конференції / АН УРСР, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. – Київ: Вид-во АН УРСР, 1956. – С. 65–82.
25. Івакін Ю. О. Сатира Шевченка / Ю. О. Івакін; АН України, Ін-т літератури ім. Т. Г. Шевченка. – К.: Вид-во АН УРСР, 1959. – 335 с.
26. Кирилюк Є. П. Т. Г. Шевченко: Життя і творчість / Є. П. Кирилюк. – К.: Держ. вид-во «Худож. л-ра», 1959. – 675 с.
27. Кирилюк Є. П. Стан і завдання радянського шевченкознавства / Є. П. Кирилюк // Збірник праць п'ятої наукової шевченківської конференції / АН УРСР, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. – Київ: Вид-во АН УРСР, 1957. – С. 8–26.
28. Косян В.Ф. Поэтическое творчество Т. Г. Шевченко после ссылки: автореф. дис. ... канд. филол. наук / М-во высш. и сред. спец. образования УССР; Киевский ордена Ленина гос. ун-т им. Т. Г. Шевченко. – К., 1962. – 19 с.
29. Коцюбинська М. Свіжо, оригінально / Михайлина Коцюбинська // Літ. газета. – 1960. – 8 березн. – С. 3.
30. Лист І. Айзенштока Ю. Івакіну від 1 квітня 1958 р. // ЦДАМЛМ України. – Ф. 625. Архів Ю. О. Івакіна, Оп. 1, од. зб. 43, арк. 1.
31. Лист І. Айзенштока Ю. Івакіну від 9 червня 1960 р. // ЦДАМЛМ України. – Ф. 625. Архів Ю. О. Івакіна, Оп. 1, од. зб. 43, арк. 2–2 зв.
32. Лист І. Айзенштока Ю. Івакіну від 22 червня 1960 р. // ЦДАМЛМ України. – Ф. 625. Архів Ю. О. Івакіна, Оп. 1, од. зб. 43, арк. 4–4 зв.
33. Лист І. Айзенштока Ю. Івакіну від 22 вересня 1960 р. // ЦДАМЛМ України. – Ф. 625. Архів Ю. О. Івакіна, Оп. 1, од. зб. 43, арк. 5–5 зв.
34. Лист І. Айзенштока Ю. Івакіну від 6 лютого 1962 р. // ЦДАМЛМ України. – Ф. 625. Архів Ю. О. Івакіна, Оп. 1, од. зб. 43, арк. 7.
35. Лист І. Айзенштока Ю. Івакіну від 20 березня 1974 р. // ЦДАМЛМ України. – Ф. 625. Архів Ю. О. Івакіна, Оп. 1, од. зб. 43, арк. 8.
36. Лист І. Айзенштока Ю. Івакіну від 2 квітня 1974 р. // ЦДАМЛМ України. – Ф. 625. Архів Ю. О. Івакіна, Оп. 1, од. зб. 43, арк. 9.
37. Лист І. Айзенштока Ю. Івакіну від 29 квітня 1976 р. // ЦДАМЛМ України. – Ф. 625. Архів Ю. О. Івакіна, Оп. 1, од. зб. 43, арк. 10–10 зв.
38. Лист І. Айзенштока Ю. Івакіну від 14 січня 1977 р. // ЦДАМЛМ України. – Ф. 625. Архів Ю. О. Івакіна, Оп. 1, од. зб. 43, арк. 12.
39. Лист І. Айзенштока Ю. Івакіну від 5 листопада 1977 р. // ЦДАМЛМ України. – Ф. 625. Архів Ю. О. Івакіна, Оп. 1, од. зб. 43, арк. 13.
40. Лист Ю. Івакіна І. Айзенштоку від 21 січня 1957 р. // ІЛ. – Фонд 182. Архів І. Айзенштока. В опрацюванні.
41. Лист Ю. Івакіна І. Айзенштоку від 3 січня 1958 р. // ІЛ. – Фонд 182. Архів І. Айзенштока. В опрацюванні.
42. Лист Ю. Івакіна І. Айзенштоку від 14 лютого 1958 р. // ІЛ. – Фонд 182. Архів І. Айзенштока. В опрацюванні.
43. Лист Ю. Івакіна І. Айзенштоку від 21 травня 1958 р. // ІЛ. – Фонд 182. Архів Айзенштока. В опрацюванні.
44. Лист Ю. Івакіна І. Айзенштоку від 23 січня 1959 р. // ІЛ. – Фонд 182. Архів І. Айзенштока. В опрацюванні.
45. Лист Ю. Івакіна І. Айзенштоку від 30 січня 1959 р. // ІЛ. – Фонд 182. Архів І. Айзенштока. В опрацюванні.

46. Лист Ю. Івакіна І. Айзенштоку від 11 лютого 1959 р. // ІЛ. – Фонд 182. Архів І. Айзенштока. В опрацюванні.
47. Лист Ю. Івакіна І. Айзенштоку від 20 лютого 1959 р. // ІЛ. – Фонд 182. Архів І. Айзенштока. В опрацюванні.
48. Лист Ю. Івакіна І. Айзенштоку від 26 березня 1959 р. // ІЛ. – Фонд І. Айзенштока. В опрацюванні.
49. Лист Ю. Івакіна І. Айзенштоку від 4 січня 1960 р. // ІЛ. – Фонд 182. Архів І. Айзенштока. В опрацюванні.
50. Лист Ю. Івакіна І. Айзенштоку від 8 лютого 1960 р. // ІЛ. – Фонд 182. Архів І. Айзенштока. В опрацюванні.
51. Лист Ю. Івакіна І. Айзенштоку від 21 травня 1960 р. // ІЛ. – Фонд 182. Архів І. Айзенштока. В опрацюванні.
52. Лист Ю. Івакіна І. Айзенштоку від 2 березня 1962 р. // ІЛ. – Фонд 182. Архів І. Айзенштока. В опрацюванні.
53. Лист Ю. Івакіна І. Айзенштоку від 14 березня 1962 р. // ІЛ. – Фонд 182. Архів І. Айзенштока. В опрацюванні.
54. Лист Ю. Івакіна І. Айзенштоку від 1 квітня 1962 р. // ІЛ. – Фонд 182. Архів І. Айзенштока. В опрацюванні.
55. Лист Ю. Івакіна І. Айзенштоку від 22 травня 1962 р. // ІЛ. – Фонд 182. Архів І. Айзенштока. В опрацюванні.
56. Листівка Ю. Івакіна І. Айзенштоку від 4 листопада 1959 р. // ІЛ. – Фонд І. Айзенштока. В опрацюванні.
57. Моренец Н. И. Шевченко в Петербурге. По памятным местам жизни и творчества / Н. И. Моренец. – [Л.]: Лениздат, 1960. – 131 с.
58. Опис рукописів Т. Г. Шевченка / Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР; відп. ред. О. І. Білецький; упоряд. М. С. Грудницька, Л. Ф. Кодацька, Й. М. Куриленко та ін. – К.: Вид-во АН УРСР, 1961. – 551 с.
59. Пархоменко М. Глубже изучать великое наследие / М. Пархоменко // Дружба народов. – 1960. – № 5. – С. 209–221.
60. Пільгук І. До впорядкування шевченкіани / І. Пільгук // Вітчизна. – 1977. – № 3. – С. 195–199.
61. Синько Г. З альбома Лазаревських / Григорій Синько // Рад. л-во. – 1958. – № 2. – С. 116–120.
62. Софронов А. Во сне и я наяву / Анатолий Софронов // Лит. газета. – 1957. – 10 декабр. – С. 2, 4.
63. Софронов А. Во сне и я наяву / Анатолий Софронов // Лит. газета. – 1957. – 14 декабр. – С. 2, 4.
64. Т. Г. Шевченко: біографія / авт.: В. С. Бородін, Є. П. Кирилук, В. Л. Смілянська [та ін.]; АН УРСР, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка; відп. ред. Є. П. Кирилук. – Київ: Наук. думка, 1984. – 560 с.
65. Тарас Шевченко в критиці. Т. 1. Прижиттєва критика (1839–1861) / заг. ред. Г. Грабовича; упоряд. О. Бороня та М. Назаренка; комент. О. Бороня, С. Захаркіна, М. Назаренка, О. Федорука. – К.: Критика, 2013. LX, 804 с.
66. Тарас Шевченко в критиці. Т. 2. Посмертна критика (1861) / заг. ред. Г. Грабовича; упоряд. О. Бороня та М. Назаренка; комент. О. Бороня, С. Захаркіна, М. Назаренка, О. Федорука. – К.: Критика, 2016. – L, 806 с.
67. Федорук О. До шевченківської бібліографії 1861 року / Олесь Федорук // Слово і час. – 2008. – № 5. – С. 52–56.
68. Халімончук А. М. Дослідження Шевченкової сатири / А. М. Халімончук // Рад. л-во. – 1960. – № 2. – С. 139–142.
69. Характеристика Юрія Івакіна від 19 травня 1978 р., машинопис // ІЛ НАНУ. – № 261, оп. 3–ос, од. зб. 273. Особова справа Юрія Олексійовича Івакіна, арк. 32–32 зв.

70. Хинкулов Л. Тарас Шевченко: біографія / Леонід Хинкулов; худож. Е. Адамова. – М.: Гослитиздат, 1960. – 542 с.
71. Хинкулов Л. Шевченко. 1814–1861 / Леонід Хинкулов. – М.: Молодая гвардія, 1958. – 304 с. – Жизнь замечательных людей.
72. Хинкулов Л. Тарас Шевченко і його сучасники: етюди до біографії / Леонід Хинкулов. – Л.–К.: Вид-во худож. л-ри, 1962. – 304 с.
73. Шаблювський Е. Сатира Шевченко / Е. Шаблювський // Сов. Україна. – 1960. – № 5. – С. 183–186.
74. Шаблювський Є. С. Є. П. Кирилюк. Т. Г. Шевченко. Життя і творчість / Є. С. Шаблювський // Література в школі. – 1960. – № 1. – С. 75–79.
75. Шевченківська енциклопедія: в 6 т. / НАН України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка; редкол.: М. Г. Жулинський (голова), М. П. Бондар, О. В. Боронь [та ін.]. – Київ, 2012–2015. Т. 3: І–Л / [ред. тому В. Л. Смілянська]. – 2013. – 886, [16] с.: іл.
76. Шевченківська енциклопедія. Т. 1. Гранки із правками І. Айзенштока, 1974–1976 роки / ІЛ.
77. Шевченківська енциклопедія. Т. 1. Гранки із правками Ю. Івакіна, підпис від 24.III. [19]75 р. / ІЛ.
78. Шевченко Т. Повне зібрання творів: в 6 т. / Т. Шевченко; редкол.: М. К. Гудзій (голова), С. Д. Зубков, Є. П. Кирилюк, Є. С. Шаблювський, В. Є. Шубравський; АН УРСР, Ін-т літератури ім. Т. Г. Шевченка. – К.: Вид-во АН УРСР, 1963–1964.
79. Т. 2: Поезії. 1847–1861 / ред. тому Є. П. Кирилюк; упоряд.: В. С. Бородін, Ю. О. Івакін, Л. Ф. Кодацька, В. К. Костенко, С. Д. Попель, В. О. Савченко, К. В. Чумак. – 1963. – 632 с.
80. Шевченко Т. Повне зібрання творів: в 6 т. / Т. Шевченко; редкол.: М. К. Гудзій (голова), С. Д. Зубков, Є. П. Кирилюк, Є. С. Шаблювський, В. Є. Шубравський; АН УРСР, Ін-т літератури ім. Т. Г. Шевченка. – К.: Вид-во АН УРСР, 1963–1964.
81. Т. 5. Щоденник / ред. тому С. Д. Зубков; упоряд. Ю. О. Івакін. – 1964. – 366 с.
82. Шевченко Т. Г. Повне зібрання творів: у 10 т. / Т. Г. Шевченко; редкол.: О. І. Білецький (голова), Д. Д. Копиця, О. Є. Корнійчук [та ін.]; АН УРСР, Ін-т укр. літератури ім. Т. Г. Шевченка. – Київ: Вид-во АН УРСР, 1939–1964.
83. Т. 6: Замітки. Статті. Листи. Записи народної творчості. «Букварь». 1839–1861 / Відпов. ред. М. К. Гудзій, Ред. М. С. Грудницька. – 1961. – XIII, 588, [4] с.
84. Шевченко Т. Г. Повне зібрання творів: у 12 т. / Т. Г. Шевченко; голова редкол. М. Г. Жулинський; НАН України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. – Київ: Наук. думка, 2001–2014.
85. Т. 2: Поезія 1847–1861 / упоряд. та комент.: В. С. Бородін [та ін.]; ред. В. С. Бородін. – 2001. – 784 с.
86. Шевченко Т. Г. Повне зібрання творів: у 12 т. / Т. Г. Шевченко; голова редкол. М. Г. Жулинський; НАН України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. – Київ: Наук. думка, 2001–2014.
87. Т. 4: Повісті / упоряд. К. М. Секаревої; упоряд. та комент: К. М. Секаревої, В. О. Судак; ред. В. Л. Смілянська. – 2003. – 600 с.
88. Шевченко Т. Г. Повне зібрання творів: у 12 т. / Т. Г. Шевченко; голова редкол. М. Г. Жулинський; НАН України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. – Київ: Наук. думка, 2001–2014.
89. Т. 5: Щоденник. Автобіографія. Статті. Археологічні нотатки. «Букварь южнорусский». Записи народної творчості / упоряд.: В. С. Бородін, Н. О. Вишневіська; ред. В. С. Бородін; комент.: Л. Н. Большаков [та ін.]. – 2003. – 496 с.
90. Шевченкознавство: підсумки і проблеми / АН УРСР, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка; відп. ред. Є. Кирилюк; ред. М. Путря. – Київ: Наук. думка, 1975. – 564 с.
91. Шубравський В. Ю. О. Івакін. Сатира Шевченка / В. Шубравський // Дніпро. – 1959. – № 9. – С. 159–160.

Summary. Galyna Karpinchuk. *Yurij Ivakin face to face with Iyeremiya Ajzenshtok (from correspondence of scientists in 1957–1977).* The article analysis Y. Ivakin and I. Ajzenshtok 1957–1977 epistolary, which reveals scientific interests of scientists, mostly connected with Shevchenko-studies questions. Shevchenko's poetry «Dear God, calamity again!» and reviews «To the editor of «Northern bee», printed for the P. Kulish «Graamar» (1861) second edition, attribute history is revealed. According to Y. Ivakin and I. Ajzenshtok epistolary preparation peculiarities of personal researches, carried out by literary critics, are revealed. Their role in Shevchenko conference, writing, apprenticeship and editing of «Shevchenko's dictionary» (1976–1977) is highlighted. The article systematizes information about reviews and feedbacks of researchers to the up-to-date works in Shevchenko-studies, gives overview of Y. Ivakin literature and art collection, events of Kyiv cultural life.

Keywords: correspondence, Y. Ivakin, I. Ajzenshtok, Shevchenko's editions of works, manuscripts, Shevchenko studies, reviews, «Shevchenko Dictionary», Shevchenko conference.

